

ЗАКОН СУДЊИ ЉУДЕМ – НАЈСТАРИЈИ СЛОВЕНСКИ ПРАВНИ СПОМЕНИК¹

Апстракт: Закон судњи људем (ЗСЉ) из друге половине IX или са почетка X века није сачуван у оригиналном рукопису, већ у неколико преписа унутар руских мешовитих законско-црквених рукописних зборника, од којих је најстарији из XIII века. Садржи претежно кривично право, али има и одредбе приватног и процесног права. Мада је ЗСЉ предмет истраживања још од средине XIX века, до наших дана су многе хипотезе остале без коначних одговора. Већина правних историчара заступа тезу да је настао у Бугарској као званичан акт законодавне власти током владавине или кнеза Бориса (после 865, а најкасније до 889. године), или током владавине његовог сина Симеона (893-927). Друга је хипотеза да Закон јесте из доба бугарског кнеза Бориса и да је настао око године 885, када су из Моравске у Бугарску пристигли бројни ученици Тирила и Методија, али да није био званичан акт законодавне власти, већ приватна правна компилација непознатог аутора. Постоје још две мање распрострањене хипотезе: да је настао у Моравској и да је настао у византијској области Стримон. Сви истраживачи се углавном слажу око времена настанка ЗСЉ (друга половина IX или почетак X века), као и око његовог садржаја и обима. Неспорна је и чињеница да је ЗСЉ израђен по узору на византијски законик Еклога из 726. године. Од укупно 32 члана, само три члана ЗСЉ (члан 1, 2 и 7а) немају своје узоре у византијској Еклоги, а од преосталих двадесет и девет чланова, само је њих десет (11, 14, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 25 и 30а) дословни превод одговарајућих чланова Еклоге. Преосталих деветнаест чланова ЗСЉ преузимани су из Еклоге уз значајне модификације, нарочито у деловима који се тичу казне. Аутор препоручује методологију даљих истраживања ЗСЉ и наглашава да управо те модификације представљају богат материјал који треба продубљеније свестрано сагледавати и са социолошко-исто-

¹ Рад представља резултат истраживања на пројекту „Заштита људских и мањинских права у европском правном простору“ који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије (евиденциони број пројекта је 179046).

ријског и са религијског становишта. Аутор сматра да општа анализа једног оваквог примера парцијалне рецепције иностраног права, као и конкретна анализа садржаја самих модификација насталих током поступка рецепције, могу понудити значајне одговоре о конкретној друштвеној стварности једне ране словенске државе, али и допринети бољем разумевању феномена настајања ране државе уопште.

Кључне речи: Закон судњи људем, словенско право, Бугарска, Еколга, византијско право, Византија, рецепција права, рани средњи век.

1. Хипотезе које прате овај правноисторијски извор

Закон судњи људем (скраћено: ЗСЉ), најстарији је и уједно први на народном језику написан словенски правни споменик. Настао је у другој половини IX или почетком X века, највероватније у Бугарској. Није сачуван у оригиналном рукопису, већ у преписима унутар руских рукописних књига, такозваних крмчија, мешовитих канонско-световних зборника. Овај тип зборника је у Византији био познати под именом “номоканон”, а у средњовековној Србији под именом “законоправило”. За најстарији и најближи изворном садржају сматра се текст ЗСЉ од тридесет и два члана садржан у Устјушкој крмчији из XIII века (тзв. Румјанцевски рукопис).²

У руским летописима и неслужбеном правном зборнику «Мерило праведное», који је сачуван у рукописима из XIV и XV века, постоји један двоструко обимнији закон са овим истим насловом “Закон судњи људем” који, зависно од начина бројања, има 77 одн. 83 члана. Настао је знатно касније, током XI – XIII века, на просторима Русије, уношењем нових текстова у првобитну редакцију ЗСЉ. Мада се он у правноисторијској литератури најчешће именује као шира редакција ЗСЉ, методолошки је исправније посматрати их као два засебна правна споменика, будући да се они разликују не само садржински и по обиму, већ и по времену и месту настанка. Ово разликовање је неопходно и да би се код мање упућених читалаца избегла конфузија у оним случајевима када аутори (нарочито руски) у својим радовима изричито не наглашавају да ли имају у виду основну, изворну верзију ЗСЉ (тзв. кратку редакцију) или каснију, допуњену верзију ЗСЉ (тзв. ширу редакцију).

Интересовање за ЗСЉ почело је 1829. године, када је у издању Друштва за историју и руске старине Московског универзитета објављена књига

² Најбоље издање ЗСЉ на старословенском језику, са преводом и коментарима на бугарском језику: Венелин Ганев, Законъ соудный людмъ, София 1959. На руском језику: М.Тихомиров, Закон судный людем, Москва 1961. Једини интегрални текст ЗСЉ на српском језику: Д. Николић, А.Ђорђевић, Законски текстови старог и средњег века, Ниш 2011, стр. 113-118.

“Обозрение кормчей книги в историческом виде”. Њен аутор био је барон Густав Андреевич Розенкампф (1762-1832), учени руски правник, који је правне науке својевремено студирао на Универзитету у Лајпцигу. Радећи на законодавним пословима у највишим државним телима Русије, Розенкампф се заинтересовао за правне текстове садржане у древним руским канонско-световним зборницима. Посебну пажњу је обратио управо на Закон судњи људем, поставивши том приликом хипотезу да је овај Закон вероватно имао као узор неке византијске законе и правне зборнике. Ту хипотезу прихватио је и разрадио руски правник и историчар, професор историје руског права Николај Васиљевич Калачов (1819-1885) у својој књизи “О значенин Кормчей в системе древнерускаго права” објављеној у Москви 1848. године. Двадесетак година после тога, Алексеј Степанович Павлов (1832-1898), професор канонског права и историје права на неколико руских универзитета и духовних академија, у својој књизи “Первоначалный Славяно-русский номоканон” (Казањ 1869), први доказује не само да је ЗСЉ имао као узор византијски правни зборник Еклогу, већ и покушава да утврди који су чланови ЗСЉ дословни превод, а који су прерада или допуна одговарајућих одредби Еклоге.

Професор Павлов је тада отклонио само једну, додуше можда и највећу правноисторијску непознаницу везану за ЗСЉ, али су све до наших дана остале отворене дилеме око места и приближног времена настанка овог правног зборника, као и око тога да ли је он био акт законодавне власти или приватна правна збирка (компилација), каквих је у то време било много по читавој Европи. Неколико хипотеза³ изнетих поводом ових питања, тешко да ће икада добити своју научну потврду, будући да су већ истражени сви доступни релевантни историјски извори.

Већина потоњих истраживача сматра и покушава да докаже тезу да је ЗСЉ настао у Бугарској током владавине или кнеза Бориса (после 865, а најкасније до 889. године), или током владавине његовог сина цара Симеона (893-927), те да је донет као званичан акт законодавне власти. Ово становиште заступају М. Андрејев, В. Ганев, Т. Зигел, Т. Флорински и Р. Хубе. Валтазар Богишић такође сматра да је ЗСЉ настао у Бугарској, али као приватна компилација која је током времена можда добила и законску снагу. Стефан Бобчев квалификује ЗСЉ као приватну збирку непознатог аутора из доба кнеза Бориса; претпоставља да би могао бити сачињен око године 885, када су из Великоморавске Кнежевине у

3 Све хипотезе аутора које помињемо у овом поглављу изложене су на многим местима у радовима бугарског историчара права Стефана Бобчева. В. История на старобългарското право, София 1910. (репринт, София 1998) и Римско и византијско право в Старовременска България, София 1925. Сличан преглед хипотеза и осврт на њих даје и проф. Михаил Андреев у опширном чланку Нови проучвания и нови теории относно произхода на Законъ соудный людъмъ, Годишник на Софийския университет, LV, 1964, стр. 29-46. Видети још и Valtazar Bogišić, Pisani zakoni na slovenskom jugu, Zagreb 1872, str. 14-17. и Д. Ангелов, История на средновековната българска држава и право, София 1992, стр.17-20.

Бугарску пристигли бројни ученици Тирила и Методија, из чијих редова можда потиче и сам приређивач овог зборника. Фани Милкова се не изјашњава о формалном статусу Закона; сматра да је настао у Бугарској крајем IX века, а свакако после примања хришћанства 865. године. Малобројни су аутори који постанак Закона везују за Великоморавску Кнежевину (И.Вашица, Д. Оболенски), или за византијску област Стримон у Македонији, чији је управник једно време био потоњи словенски просветитељ Методије (С. Троицки). Да је Закон израђен у Византији, али не за Грке, већ за Бугаре или Русе, гледиште је И. Бељајева.

Они аутори који доношње Закона везују за Бугарску и кнеза Бориса, најчешће га, прилично аргументовано, стављају у контекст са примањем хришћанства 865. године и указују на његову садржинску блискост са чувеним Одговорима папе Николе I на питања Бугара из 866. године.⁴

2. Преглед садржаја овог правноисторијског извора

Према накнадно урађеној и општеприхваћеној систематизацији, Закон судњи људем има тридесет два члана, које неки истраживачи називају и главама. Само три његова члана немају своје пандане у византијској Еклоги: чл.1 (о кажњавању свих становника села у којима се врше пагански обреди), чл.2 (да кнежеви и судије не суде “без довољно сведока”) и чл.7а (да је при сваком суђењу потребно најмање три, а највише једанаест сведока који, да би били прихваћени на суду, треба да имају у Закону побројана својства). Сви остали чланови ЗСЉ у већој или мањој мери имају узор у аналогним одредбама Еклоге – службеног византијског правног зборника из 726. године, који је израђен као приручник за судску праксу и државну администрацију.⁵

ЗСЉ не садржи скоро никакве одредбе о организацији власти на простору на којем је (претпоставља се) важио. У неколико његових чланова се само у ширем контексту помињу носиоци функција државне власти: (врховни) кнез, (локални) кнежеви, “владатељ области”, жупани, војводе, судије и старешине села. По смислу текста се разуме да кнез има врховну управну, али и судску власт. Одатле и хипотеза да је ЗСЉ донет у Бугарској најраније око 865. године (када је кнез Борис прихватио хришћанство као државну религију), а најкасније до 917-18. године (када дотадашњи кнез Симеон почиње да се титулише не више

4 Релевантна библиографија свих аутора поменутих у овом поглављу најпотпунија је у: М.Андреев, Ф.Милкова, Историја на българската феодална държава и право, София 1993, стр. 29-32.

5 Основно о Еклоги в. у: Д.Николић, Историја права, стари и средњи век, Ниш 2011, стр. 339-340; Г.Острогорски, Историја Византије, Београд 1998, стр. 167-168; Д.Оболенски, Византијски Комонвелт, Београд 1991, стр. 380-381. и Ф.Успенски, Историја византијског царства, Београд 2000, том I, стр. 632-633. Текст Еклоге на српском језику: Д.Николић, А.Ђорђевић, *op.cit.*, стр. 85-111.

као кнез, већ као цар). Из текста ЗСЈ види се да је кнез и предводник војске, па му зато, прописује чл. 3, увек припада шестина ратног плена.

Закон забрањује било коју врсту самопомоћи и самонамирења. Једино је судска власт та која треба да решава све врсте спорова, а њих ЗСЈ назива или «спор», или «оптужба» или «пријава». Тужилац сам покреће судски поступак и дужан је да обезбеди сведоке (једанаест, седам или најмање три). Ко против некога покрене кривични поступак, а не доведе сведоке, може за себе очекивати ону исту казну која би погодила туженог. Сведоци могу бити и ослобођеници и робови, уколико су правдољубиви, богобојажљиви, уважени, без мржње и лукавства, те ако су видели (а не само чули) оно о чему сведоче. Не могу сведочити родитељи против деце, ни обрнуто, као ни они који су у свађи са туженим. Ко је једном ухваћен у лажном сведочењу, више никада не може бити сведок.

Грађанско право заступљено је једино у одредбама о браку, и у онима о накнади штете. Да је институт приватне својине већ био уобичајена појава, посредно се сазнаје преко кривичноправних норми којима се имовина штити од крађе или оштећења.

Брак се у ЗСЈ одређује као трајна заједница мужа и жене, уз два изузетака када се може раскинути: један је изузетак у случају прељубе, а други када један супружник спрема другоме опасну радњу или злобу («страшну попут лепре»), са чиме се изједначује и случај када муж или жена сазна да другом супружнику неко трећи припрема такво зло, па то сакрије од њега. Брак се обавезно поништава када се установи да су супружници у крвном или духовном (кумовском) сродству. Бигамија је изричито забрањена. Закон прописује да се друга жена мора удаљити од мужа, а он бити кажњен због бигамије батинама и постом у трајању од седам година.

Одредбе о накнади штете крајње су лапидарне и односе се на обештећење власника коња, уколико се коњ повреди или угине док је у државини другог лица, на случајну паљевину туђе њиве или винограда, те на штету причињену туђој стоци и шуми. Код штета које причини роб-крадљивац, примењује се тзв. ноксална одговорност: или ће власник роба покраденом надокнадити штету и задржати свог роба, или ће уместо накнаде штете оштећеном предати (у својину) самог роба.

Једина кривична дела против личности у ЗСЈ су силовање девојке и отмица слободног човека ради његовог претварања у роба или ради продаје у ропство. Потпуно одсуство одредби о убиству и телесним повредама, готово сигурно значи да овај Закон – ако је, и где год да је примењиван – није био једини извор кривичног права на том простору. Са друге стране, одсуство одредби о убиству и телесним повредама иде у прилог и хипотези да је ЗСЈ био приватна компилација сачињена не са претензијом свеобухватности, већ по критеријумима приређивача.

Нешто су бројнија кривична дела против брака, полног и хришћанског морала: полно општење са малолетницом, са туђом вереницом, или полни односи са дотад невином девојком (а без намере женидбе њоме), брак са кумом и брак између крвних сродника, бигамија, блуд са сопственом или туђом робњом и блудничење монаха.

Кривичноправну заштиту ужива приватна имовина физичких лица и имовина цркве. Као заштићени објекти изричито се помињу њива, шума, насечена дрва, виноград, стадо, коњ, оружје, кућа, литургијски предмети, црквене одежде, све црквене покретне ствари и гробови. Овој групи припада и најтеже кривично дело у читавом Закону: по тежини запрећене казне, то је злонамерна паљевина туђе куће, за шта кривцу следује погубљење мачем (у селу) или спаљивање (у граду). Код случајног изазивања пожара, Закон је изузетно благ и ослобађа било какве одговорности онога ко је «предузео све» да се ватра са његовог имања не прошири.

Строже кажњавање поврата прописано је код кривичног дела крађе стада: први пут се кривац кажњава батинама, други пут прогонством из “своје области”, трећи пут – продајом у ропство.

Као кривична дела против цркве и религије могу се означити вршење паганских обреда, отпадништво од хришћанске вере и повреда права црквеног азила. Једино се код кривичног дела вршења паганских обреда одступа од иначе доследно спроведеног начела индивидуалне одговорности; у овом случају одговорно је читаво село, те се сви његови житељи са целокупном имовином предају «Божјем храму», што највероватније значи да постају зависни сељаци, а да се њихова земља претвара у црквени посед.

Општа одлика казненог система Закона јесте да је у том делу дошло до највећих одступања у односу на Еклогу. То је учињено заменом смртне и сурових телесних казни релативно блажим облицима кажњавања, или епитимијама. Епитимије су, иначе, својствене црквеном, а не световном праву, те се у византијској Еклоги као изразито световном законском зборнику и не помињу.⁶ Вероватно је увођење епитимија у казнени систем Закона имало за циљ да се нагласи његов хришћански карактер и да се грешним појединцима (кривцима) из новокрштеног народа пружи могућност покајања у духу хришћанских правила и етике. Епитимије које ЗСЈ прописује за извршиоце појединих кривичних дела јесу лишење причешћа, забрана присуствовања читавој литургији или само њеним појединим деловима, забрана уласка у

⁶ Епитимије и нису казне у строгом смислу речи, “него покоре, духовни лијекови, док се грјешник сасвијем не обрати и опере од грјеха”. Н. Милаш, Православно црквено право, Мостар 1902, стр. 596.

храм, продужени пост и појачане молитве, а зависно од конкретних кривичних дела, све ово у трајању од седам, па чак до петнаест година.⁷

Смртна казна у ЗСЉ предвиђена је само у једном случају, код злонамерне паљевине туђе куће. Телесне казне су бијење, сакаћење, одсецање носа и шишање косе; ово последње има више обележја привременог губитка личног достојанства. Имовинске казне су литра злата (новац се у ЗСЉ уопште не помиње), половина имовине кривца и потуна конфискација имовине (ово последње – у корист силоване девојке). Закон познаје и две врсте прогонства: из једне области у другу унутар земље и прогонство ван земље. Казна која се условно може назвати «погоршање друштвеног статуса осуђеног» састојала се у претварању слободног у роба или у зависног сељака.

3. Научна оправданост даљих продубљенијих истраживања овог правноисторијског извора

У правноисторијској литератури је редовно, такође по инерцији, истицан изузетан значај ЗСЉ за историју словенског права. Палеолингвистичке анализе су, са своје стране, потврдиле његову изворну старину и временски га лоциравши у другу половину IX или на почетак X века подржале ставове правноисторијске науке да је реч о најстаријем словенском правном тексту. Ипак се стиче утисак да је у правноисторијским истраживањима, у поређењу са интересовањем за друге словенске правне споменике, овом Закону посвећено много мање пажње. У српској правној, историјској и правноисторијској литератури, на пример, чак не постоји ни најобичнија језичка, а камоли нека продубљенија анализа одредаба ЗСЉ, као што не постоји ни макар обичан синоптички преглед садржаја чланова ЗСЉ и садржаја њима аналогних одредби из Еклоге. Ова наша уводна правноисторијска студија о ЗСЉ има за циљ да макар на елементарном нивоу донекле попуни ту огромну празнину у нашој литератури.

Чињеница да ЗСЉ има само три члана (1, 2 и 7а) који немају своје пандане у византијској Еклоги, не може засенити једну другу чињеницу – да од преосталих двадесет и девет чланова ЗСЉ, само је њих десет дословни превод одговарајућих одредби Екологе:

⁷ Постојање изузетно строгих епитимија у казненом систему ЗСЉ иде у прилог хипотезама које га везују за неки простор и време непосредно после примања хришћанства, одн. за простор и време где се, и када се, хришћанство тек учвршћивало и потискивало дотадашње паганске форме религије. Управо је таква историјска ситуација била у бугарској држави после 865. године када је кнез Борис примио хришћанство и уз велике отпоре настојао да га прогласи и званичном, државном религијом. Таква ситуација апсолутно није могла бити у Византији, одн. у њеној области Стримон, нити у Великоморавској Кнежевини (где је код тамошњег словенског становништва хришћанство већ било укоренењено, али се све до Методијеве смрти 885. године водила борба за богослужење на словенском језику).

ЗСЉ члан		ЕКЛОГА титул/тачка	
11 (завођење туђе веренице)	=	XVII / 32	(1)
14 (штета у туђој шуми)	=	XVII / 40	(2)
17 (забрана самопомоћи)	=	XVII / 5	(3)
18 (сведочења родитеља и деце)*	=	XIV / 2	(4)
20 (сведоци по чувењу)	=	XIV / 9	(5)
21 (одрицање од хришћанства)	=	XVII / 6	(6)
22 (оштећење туђег коња)	=	XVII / 7	(7)
23 (штета туђој стоци)	=	XVII / 8	(8)
25 (одговорност за свог роба)	=	XVII / 12	(9)
30 а (о разводу брака)	=	II / 12-13	(10)

* само прва реченица у чл. 18 (једина у Т. XIV/2 Еклоге)

Јасно је, дакле, да садржај чак двадесет и два члана ЗСЉ (тј. 3 члана који не постоје у Еклоги, плус 19 чланова који су у фази рецепције прерађени) јесте резултат рада њихових твораца – законодаваца, ако је ЗСЉ био акт законодавне власти, одн. приређивача, ако је ЗСЉ био приватна правна збирка која је током времена, можда, добила и снагу закона. Обим и садржај она три члана ЗСЉ који немају своје пандане у Еклоги, као и одступања у садржају преосталих деветнаест чланова ЗСЉ од садржаја њихових пандана из Еклоге, представљају богат материјал који се може и треба продубљеније сагледавати не само са правноисторијског становишта, већ и са социолошко-историјског и религијског.

И код дословне рецепције иностраног права, која у поређењу са рецепцијом уз модификацију није у историјској пракси била ни чешћа и ни масовнија појава, правноисторијска наука треба да се веома опрезно изјашњава о могућим мотивима законодаваца (одн. приређивача) за такав поступак дословног преузимања садржаја појединих правних норми. Када је реч о раном средњем веку и о тзв. раним државама, било би пожељно да се у основи таквих размишљања налазе најмање две претпоставке: прва, да се у држави рецепције у једном тренутку појавила реална потреба да се правно регулишу неки конкретни друштвени односи који су или нови на том простору и у том времену, или су већ постојећи, али су до тада били регулисани не правним, већ другим друштвеним нормама (етичким, обичајним или религијским); друга је претпоставка да је законодавац (одн. приређивач) у садржају неке већ постојеће стране правне норме (по правилу из развијенијег правног система у односу на сопствени) препознао идеално решење за конкретан случај и зато такву правну норму преузима дословно је преводећи на свој језик. Од ових претпоставки треба поћи и код тумачења поступка дословног преузимања из византијске Еклоге оних десет чланова ЗСЉ. Да понашања која се правно санкционишу у овим члановима (завођење туђе веренице, оштећења туђих ствари, самопомоћ

и самонамирење, сведочење родитеља и деце једних против других итд) нису постојала у конкретној друштвеној стварности, тешко је и замислити да би законодавац (одн. приређивач) у једној раној држави дословно преводио и преузимао те византијске правне норме само због неких будућих хипотетичних појава, односа и стања. Ово утолико пре, када се има у виду и ниво развијености друштвених односа, правне свести и реално потребне правне регулативе на просторима и у времену за које се везује постанак ЗСЈ, а по мишљењу највећег броја истраживача то је била бугарска држава друге половине IX или с почетка X века.

Много је већи научноистраживачки изазов код анализа рецепције иностраног права уз његову модификацију, то јест када је у држави рецепције инострана правна норма преузета не као дословни превод, већ уз извесне измене, допуне или скраћења, и када су тим прилагођеним иностраним правним нормама још и додате неке правне норме које у иностраном изворнику уопште не постоје. Однос ЗСЈ и византијске Еклоге је за ову врсту истраживања изузетно добар историјски пример. Претходно је, међутим, потребно приступити потпуном и прецизном упоређивању оних деветнаест чланова ЗСЈ са њиховим панданима у Еклоги, као и урадити свестрану анализу чланова 1, 2 и 7а који немају своје пандане у Еклоги. Обим и дубина таквог истраживања вишеструко превазилазе циљеве ове наше уводне правноисторијске студије која, међутим, свакако може бити не само подстицај за једно такво правноисторијско истраживање, већ и његов методолошки оквир.

Prof. Dragan Nikolić, LL.D.

Full Professor,

Faculty of Law, University of Niš

***The Law on the Trial of People (Zakon Sudnyi Lyudem) –
the Earliest Slavonic Legal Document***

Summary

The Law on the Trial of People (Zakon sudnyi lyudem) is one of the earliest historical sources of Slavonic law which is believed to have been made in the second half of the 9th century and at the beginning of the 10th century. The original manuscript of this document has not been preserved but there are several transcripts contained in the collection of miscellaneous Russian civil and canonical documents, the oldest of which dates back to the 13th century. This historical legal document primarily comprises penal law provisions but there is also a number of articles on civil law and civil procedure.

Although this legal document has been the subject matter of theoretical study ever since the mid-19th century, many of these hypotheses have not yielded the specific answers until the present day. Most legal theoreticians support the hypothesis that this legal document originally comes from Bulgaria, where it was enacted as an official legislative act during the rule of one of the two Bulgarian rulers: either Prince Boris (in the period from 865 to 889 at the latest) or his son Simeon (893-927). The second hypothesis suggests that the origin of this document may be traced back to the rule of the Bulgarian Prince Boris and that it was enacted around the year 885 (at the time when numerous disciples of Cyril and Methodius arrived to Bulgaria from Moravia); however, the supporters of this hypothesis consider that it was not an official legislative act but rather a private collection of laws compiled by an anonymous author. There are two additional (but less prevalent) hypotheses: under the first hypothesis, this legal document was made in Great Moravia and, under the second, it was made in the Byzantine district of Strimon.

There is a common agreement among the researchers on the time when it was made (in the second half of the 9th and at the beginning of the 10th century) as well as on its legal content and scope. There is no dispute about the fact that this legal document was modeled upon the 726 Byzantine Code Ecloga. Zakon Sudnyi Lyudem contains 32 articles, only three of which (Articles 1, 2 and 7a) are not based on the Byzantine Ecloga. Only ten of the remaining 29 articles (Articles 11, 14, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 25 and 30a) are literal translations of the respective Ecloga articles. The remaining 19 articles are adapted versions of the Ecloga provisions and they contain significant modifications, particularly in respect of penal provisions.

In this article, the author suggests the methodology for a further research on this legal document and points out the fact that these modifications are an abundant source of material which should be subject to a more extensive and comprehensive research from the sociological, historical and religious standpoints. The author considers that a general analysis of such an example of partial reception of a foreign law as well as the particular analysis of the contents of these modifications emerging in the process of reception may provide important answers on the specific social reality of early original Slavonic states and ultimately contribute to a better understanding of the phenomenon underlying the development of early states in general.

Key words: *Zakon Sudnyi Lyudem, Slavonic law, Bulgaria, Ecloga, Byzantine law, Byzantine Empire, reception of law, early Middle Ages*